

THE ROLE OF COMMERCIAL BANKS IN ATTRACTING INVESTMENTS

Pirnazarova Zilola Baxtiyorovna¹

Banking and Finance Academy, Central Bank Practice Department

KEYWORDS

Economy, commercial banks, credit, credit policy, gross domestic product, investment, investment project, investment risk

ABSTRACT

The article examines the importance of commercial banks for the economic development of the country, especially in the context of financing investment projects. In addition, an analysis of the country's GDP and the share of credit investments carried out by commercial banks is carried out. In addition, the work provides theoretical and scientific conclusions and recommendations on this topic.

2181-2675/© 2024 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: **10.5281/zenodo.12189474**

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Master's Student in Commercial Bank Management, Banking and Finance Academy, Tashkent, Uzbekistan

INVESTITSİYALARNI JALB QILISHDA TIJORAT BANKLARINING O'RNİ

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

Iqtisodiyot, tijorat banklari, kredit, kredit siyosati, yalpi ichki mahsulot, investisiya, investisiya loyihasi, investisiya riski

ANNOTATSIYA/AHHOTACIYA

Maqolada tijorat banklarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyati, ayniqsa, investitsiya loyihalarini moliyalashtirish nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, mamlakat yalpi ichki mahsuloti va tijorat banklari tomonidan amalga oshirilayotgan kredit qo'yilmalari ulushi tahlili o'tkazilmoqda. Bundan tashqari, ishda ushbu mavzu bo'yicha nazariy va ilmiy xulosalar va tavsiyalar berilgan.

Hozirgi kunda ijtimoiy-iqtisodiy hayotni tijorat banklarining faoliyatisiz, ularning moliyaviy yordamlarisiz tasavvur qilish qiyin. Bu tijorat banklari mamlakatda investitsion loyihalarni moliyalashtirishda yetakchi o'rinni egallashi va investitsion loyihalarda ishtirok etuvchi va mijozlariga kreditlar berish orqali jamiyatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashlari bilan bog'liq. Mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish sharoitida tijorat banklarining investitsion loyihalarni moliyalashtirish ahamiyati yildan yilga o'sib bormoqda. Tijorat banklari kreditlari yordamida iqtisodiyotning muhim sohalari moliyalashtirilmoqda, yangi investitsion loyihalar qurilmoqda, aholi uchun qo'shimcha ish o'rinlari yaratilmoqda, yangi mahsulotlar ishlab chiqilmoqda. Tijorat banklarining investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi roli haqida gapirar ekan, Mirziyoyev shunday dedi: "Bank chet el manbalarini jalb qilish, shuningdek, investitsiya faoliyati uchun o'z mablag'larini jalb qilish chora-tadbirlarini ishlab chiqishi kerak." Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, u e'lon qilingan va uning dasturi mamlakatda qo'shimcha qiymat keltiruvchi ishlab chiqarish investitsion loyihalarining keng ko'lamli amalga oshirilishini va uning har tomonlama qo'llab-quvvatlanishini, iqtisodiy rivojlanishning barcha bosqichlarida investitsion loyihalarni moliyalashtirishni hisobga oladi. Maqtovga loyiqlik, oxirgi 10 yilda O'zbekistonda iqtisodiyotni rivojlantirishda tijorat banklari kreditlari hajmi 35 barobar oshdi. Banklar investitsion loyihalarni moliyalashtirayotgan paytda, ular kam likvidli deb baholanadi. Bu esa ushbu korxonalarga bank kreditlari berishda muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammolarni hal qilish yo'llari va boshqaruv usullarining chuqur ilmiy-nazariy o'rganilishi muhim vazifa hisoblanadi.

O'zbekistonlik olim, professor N.Karimovning tadqiqot ishida tijorat banklari orqali investitsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirishning asosiy muammolari quyidagicha aks ettirilgan:

- tijorat banklarining investitsion kredit berish qobiliyatini oshirish muammosi;
- tijorat banklarida investitsion xatarlarni boshqarish samaradorligining pastligi;
- investitsion loyihalar bo'yicha investitsion banklarga taqdim etilgan biznes-rejalar texnik va iqtisodiy jihatdan asoslanmagan va banklar tomonidan talab darajasida tahlil qilinmagan,

kredit shartnomalari tuzishda kamchiliklar mavjud;

- davlat kafolatlari asosida olingan investitsion kreditlardan samarasiz foydalanish.

Hozirgi kunda mamlakat tijorat banklarining kredit siyosatida bir qancha kamchiliklar mavjud. Shu sababli, ushbu dissertatsiyaning asosiy maqsadi tijorat banklarining investitsion loyihalarga kredit ajratish amaliyotidagi mavjud muammolarni aniqlash, xorijiy banklarning kreditlash bo'yicha ustuvorliklarini amaliy tahlil asosida o'rganish va ularning eng yaxshi amaliyotlarini O'zbekistonda qo'llash uchun dolzarb ilmiy tavsiyalar berishdir. Rossiya Federatsiyasida rivojlangan mamlakatlardan biri sifatida, investitsion loyihalarni moliyalashtirishni o'rganish natijasida mamlakatda investitsion loyihalar uchun kreditlar talabi va taklifi o'rtasida sezilarli nomutanosiblik aniqlangan. 2013 yilda Rossiya 30 milliard rubl sarflagan. Investitsion loyihalar uchun 50 milliard dollar kredit ajratilgan, lekin talab 50 milliard dollarni tashkil etadi. Ma'lumotlarga ko'ra, berilgan kreditlarning 60% banklarga, 40% esa kredit tashkilotlariga ketgan. Rossiyada investitsion loyihalar uchun kreditlarning o'rtacha summasi 45-50 ming dollarni tashkil etadi. O'rtacha muddat - 5-6 yil, o'rtacha foiz stavkasi - 4-5%. Rossiyada investitsion loyihalarni kreditlash jarayoni, ushbu kreditlar 10 mingni tashkil etadi. Bir necha million dollar. Ta'kidlash joizki, muddati 30-35 yil, foiz stavkasi esa 3-15%. Rossiya Federatsiyasida, barcha mamlakatlar kabi, investitsion loyihalar uchun imtiyozli kreditlar ajratiladi va ko'pincha qishloq xo'jaligi va sanoat ishlab chiqarishi bilan shug'ullanadi. Kreditlarning samaradorligi haqidagi ma'lumotlarga ko'ra, Rossiyadagi ko'plab kredit tashkilotlari xavf portfeli xalqaro standartlarga mos keladi. Har ikkinchi kredit tashkilotining muddati o'tgan qarzi 2,7% dan oshmaydi. Bundan tashqari, kredit tashkilotlari juda yaxshi rentabellik bilan ishlaydi, o'rtacha 127%.

1-jadval YaIM va O'zbekiston tijorat banklarining kredit qo'yilmalari miqdori va ulushi

Ko'rsatkichlar	2014	2015	2016	2017	2018	2019
YaIM (trln sum)	177,1	210,1	242,4	302,5	406,6	511,8
Kredit qo'yilmalari (trln sum)	34,5	42,7	53,4	110,6	167,4	211,5
O'zgarish (foiz)	19,5	20,3	22,0	36,6	41,2	41,3

O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanish holatini tahlil qilganda, 2019-yilda O'zbekistonning yalpi ichki mahsuloti 511,8 trln so'mni tashkil etdi, bu 2018-yilga nisbatan 25,8% ga oshgan. 2014-2019 yillarda mamlakat yalpi ichki mahsuloti va tijorat banklari kreditlar hajmi o'sishda davom etdi. Iqtisodiyotning real sektoriga ajratilgan kreditlar hajmi 2019-yilda o'tgan yilga nisbatan 26,3% ga oshdi va 2020-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra 211,5 trln so'mni tashkil etdi, YAIMga kreditlar darajasi esa 41,3% ni tashkil etdi. Bundan xulosa qilish mumkinki, mamlakatda ijodiy faoliyat keng tarqalgan, pulga talabi oshmoqda, bu esa kredit taklifining oshayotganini anglatadi.

Bank kreditlari hisobidan investitsion loyihalarni moliyalashtirish va takomillashtirish uchun quyidagi umumlashgan takliflar va tavsiyalar ishlab chiqilgan:

✓ Investitsion loyihalarni tashkil qilish - kreditlarni bir necha bosqichda to'lash, har bir kredit turi, loyihaning qaytarilishi muddati, kredit berilgan iqtisodiy sektor va kreditni kuzatib borish hamda mijozga maslahat xizmatlari ko'rsatish asosida;

✓ Banklarning o'z aktivlarini oshirish, mamlakatning asosiy iqtisodiy sektorlarini modernizatsiya qilish uchun, xususan, banklar tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda loyiha moliyalashini kengaytirish;

✓ Tijorat banklarining investitsiya siyosatini takomillashtirish, shu jumladan aktivlar strukturasida investitsiya aktivlari ulushini oshirish, investitsiya portfelining tuzilishini optimallashtirish, ishlayotgan aktivlarni sotish orqali bank aktivlarini diversifikatsiyasini oshirish va investitsiya bo'limlarining tashkiliy tuzilmasini mustahkamlash zarur deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

[1]. Mirziyoyev Sh.M. Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruzasi 2016 yilda mamlakatimizni ijtimoiy rivojlantirish yakunlari va eng muhimlari 2017 yil uchun iqtisodiy doktrinaning ustuvor yo'nalishlari. Xalq tanlovi, 16 yanvar 2017 yil. 11-son (6705).

[2]. Sherov A. B., Yusupov Sh. Samarali tashkil etishning xorijiy tajribasi mamlakatdagi pul-kredit siyosati //Ilmiy taraqqiyot. – 2021. – T. 2. – Yo'q. 1. -605-609-betlar.

[3]. Sherov, A. (2015). Oliy ta'lim tizimini moliyalashtirish bo'yicha xorijiy tajriba. Zamonaviy dunyoda ilmiy izlanish: nazariy asoslar va innovatsion yondashuv [L 26], 1, 92-95.

[4]. Sherov, A. (2019). Oliy ta'lim tizimidagi islohotlar va ularning ta'siri moliyaviy barqarorlik. Xalqaro moliya va buxgalteriya hisobi, 2019(3), 21.

[5]. Karimov N. Doktorlik ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya avtoreferati iqtisodiy fanlar «Bozor mexanizmlarini joriy etish muammolari iqtisodiy integratsiya sharoitida investitsiyalarni moliyalashtirish». Toshkent -2007. 7-10 b.

[6]. Ibodov, A., & Sherov, A. (2015). O'zbekistonda bank risklarining tahlili. Ilmiy zamonaviy dunyoda tadqiqot: nazariy asoslar va innovatsion yondashuv [L 26], 1, 60-63.